

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афонин А.С. Основы мотивации труда: организационно – экономические аспекты: Учеб. Пособие. – К.: МЗУУТ, 1994. – 304 с.
2. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 337 с.
3. Комарова Н. Мотивація праці і підвищення ефективності роботи.// Людина і праця. – 1997. – №10. – С. 23-26.
4. Хэди Исаакс. Неденежные мотивы повышения производительности труда.// Персонал Микс. – 2004. – № 2. – С. 13-17.
5. Щокін Г.В. Теорія і практика управління персоналом: Навч.-метод. посібник. – К.: МАУП, 1998. – 256 с.

УДК 330.11.62:338.43.01

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Бочко О.Ю.

У процесі трансформації економіки країни особливе місце займає аграрна реформа, дослідження проблем формування відносин власності та функціонування форм господарювання сільськогосподарських підприємств. У статті розглянуто особливості створення сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання, вивчено процес становлення аграрних товариств, приватних та селянських (фермерських) господарств.

Кількість бібліографічних посилань - 14, мова – українська.

Ключові слова: трансформація економіки, власність, відносини власності, сільськогосподарське підприємство, акціонерне товариство, фермерське господарство, кооператив, господарське товариство.

ВСТУП

У період становлення політичної та економічної незалежності, трансформації економічних реформ у суспільстві, особливу роль відіграє визначення питання розподілу відносин власності в країні. Оскільки власність є однією з найбільш фундаментальних і основоположних напрямів економічної теорії, тому питання власності стали об'єктом досить пильного наукового інтересу вчених.

Розвитку продуктивних сил та виробничих відносин удосконаленню форм власності і господарювання, які знайшли сприяли Укази президента України „Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” та „Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки” (1991р.).

Значну увагу дослідники приділяють вивченню проблем новоутворених сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання: Л.М. Газуда [3], М.Й. Хорунжий [4], О.Стасів [5] та ін. Проте менша увага приділяється

вивченню питань створення сільськогосподарських підприємств що і розкрито автором даної публікації.

У процесі дослідження вивчено проблеми формування й функціонування організаційно-правових форм господарювання стосовно певних регіонів [7]-[9].

Метою дослідження статті є вивчення проблем створення сільськогосподарських підприємств різних форм власності та господарювання.

При написанні статті автором було використано наступні методи дослідження: аналізу, синтезу, дедукції.

Стаття складається з вступу, двох розділів, висновків.

1 РОЗПОДІЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ФОРМАМИ ВЛАСНОСТІ ТА ГОСПОДАРЮВАННЯ (ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ)

З прийняттям Указу Президента від 3 грудня 1999 р. «Невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» в організаційно-правових формах господарювання сталися суттєві зміни. На базі колективних сільськогосподарських підприємств створено нові

Бочко Олена Юрійвна, асистент кафедри менеджменту Мукачівського технологічного інституту, тел. (803131)21109

формування, що ґрунтуються на приватній та акціонерній власності.

За даними статистичних досліджень за останні 5 років кількість сільськогосподарських підприємств в Закарпатській обл. значно скоротилася (табл. 1).

Таблиця 1 Розподіл сільськогосподарських підприємств за формами власності та господарювання (Закарпатська обл.)

Види підприємств	2001	2002	2003	2004	2005	Темп зростання, %
Сільськогосподарські підприємства	1803	1727	1655	1672	1644	91
у тому числі:						
державні	40	26	21	25	25	63
недержавні	1763	1701	1634	1647	1619	92
З них						
господарські товариства	164	151	139	119	119	73
кооперативи	30	28	18	13	13	43
підсобні та інші сільськогосподарські підприємства (колективні, міжгосподарські, підсобні господарства, інших несільськогосподарських підприємств, установ та	96	88	86	87	87	91
приватні (приватно-орендні) підприємства	14	14	14	11	11	79
фермерські господарства	1459	1420	1377	1417	1389	95

Найбільш поширені форми господарювання в аграрному секторі: господарські товариства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, приватні сільськогосподарські підприємства і фермерські господарства [10, С.59].

Кількість фермерських господарств в 2005р. становила 1389 шт. (85,8 % усіх сільськогосподарських підприємств недержавної форми власності), проте за п'ять років їх зменшилось на 5%.

2 ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ СТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Фермерське господарство – це форма підприємництва громадян України, котрі виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатись її переробкою і реалізацією. Селянське господарство може розглядатися як форма організації виробництва сільськогосподарської продукції на приватній власності, дає змогу реально поєднати працівників із засобами і продуктами виробництва, сумістити власність, працю і управління в одному суб'єкті – одноособовому або колективному.

Відомий американський вчений, Нобелівський лауреат Дж. Гелбрейт звернув увагу на унікальність фермерського господарства: «Я особисто вважаю, що успішна структура сільського господарства заснована на індивідуальному трудівникові, коли до найвищої стадії він експлуатує себе і свою сім'ю...».

Відповідно до Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» (1993р.) право на створення селянського (фермерського) господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-ти річного віку, виявив таке бажання, має документи, що підтверджують його здатність займатися сільським господарством, і пройшов конкурсний відбір.

Громадянин (група громадян) повинен у першу чергу отримати (у власність, користування) землю для ведення господарства. Для ведення селянського (фермерського) господарства в нашій країні можуть передаватись у приватну власність або надаватись у користування земельні ділянки, розмір яких не повинен перевищувати 50 га сільськогосподарських угідь і 100 га всіх земель. Фермери можуть додатково орендувати земельні ділянки для виробничих цілей, розмір яких обмежується договором оренди або рішенням місцевої ради. Селянське господарство є юридичною особою, функціонує на основі самоуправління, самостійно визначає напрями своєї діяльності, структуру і масштаби виробництва, вирощує, виробляє, переробляє і реалізує продукцію.

Особисте селянське господарство є виробником сільськогосподарської продукції та сировини; його членами вважаються подружжя, діти, батьки, родичі та інші особи, які разом ведуть господарство.

Наступною найбільш поширеною формою сільськогосподарських підприємств що існують на території Закарпатської області - господарські товариства - підприємства, установи та організації, створені на засадах угоди з юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

Хоча їх кількість протягом п'яти років зменшилась на 45 шт.(119 – 164), або на 27%, в питомій вазі сільськогосподарських підприємств недержавної форми власності вони посіли друге місце.

Діяльність товариств регулюється Законом України «Про господарські товариства» (1991), який визначає: види господарських товариств та порядок їх створення, установчі документи та вимоги до їх змісту, права та обов'язки засновників та учасників товариства; власників на майно товариства; внески засновників та учасників товариства; фонди та прибуток товариства; структуру органів управління товариств та їх компетенцію; порядок призупинення діяльності та реорганізації товариства.

Відповідно до Закону товариства є юридичними особами і можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України. Засновниками та учасниками товариства можуть бути підприємства, установи та організації, а також громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації.

Господарські товариства створюються і діють на підставі установчого договору і статуту (командитне товариство тільки установчого договору). На основі цих документів здійснюється реєстрація товариств. Товариства, що займаються банківською діяльністю, реєструються Національним банком України, а інші товариства – Міністерством економіки та з питань Європейської інтеграції України. З дня державної реєстрації товариство набуває прав юридичної особи і може відкривати розрахунковий і інші рахунки у банках, а також укладати договори та інші угоди.

Законом передбачені права товариств на створення дочірніх підприємств, філій та представництв товариств на території України та за її межами. Відповідно до державної класифікації організаційно-правових форм господарювання до господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства.

Акціонерним визначається *товариство* (підприємство), що створюється за угодою юридичними особами і громадянами (у тому числі іноземними) шляхом об'єднання їх коштів для здійснення господарської діяльності і одержання прибутку, тобто шляхом випуску (емісії) акцій, які є документом на пред'явника, можуть продаватися на фондовій біржі і вільно переходити від однієї особи до іншої [12, С.50]. Метою створення акціонерного формування є залучення додаткових фінансових ресурсів підприємств, кооперативів та їх об'єднань, особистих заощаджень для поліпшення їх матеріальної зацікавленості в кінцевих результатах виробничої діяльності, активізації участі акціонерів в управлінні громадським виробництвом.

Товариство створюється у відповідності із рішенням зборів акціонерів, робітників, службовців і

є самостійним господарюючим об'єктом, товаровиробником і власником продукції. Акціонерне товариство (АТ) є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, основні й оборотні засоби, круглу печатку встановленого зразка, штампи і бланки зі своєю назвою, власний фірмовий і товарний знаки, емблему та інші реквізити, може бути позивачем у суді, держарбітражі і третейському суді, а також від свого імені відкривати і закривати розрахункові та інші рахунки в банках України і за кордоном, при необхідності здійснює фінансові операції через ощадні каси Ощадбанку або Комерційного банку.

Вищим органом управління акціонерним підприємством є загальні збори акціонерів. Загальні збори вважаються право чинними, коли акціонерам належить більше 60% голосів. Виконавчим органом акціонерного підприємства, що здійснює безпосереднє керівництво його поточною діяльністю, є правління, роботою якого керує голова правління, що обирається на зборах акціонерів.

Для здійснення контролю за виробничо-фінансовою діяльністю правління акціонерного підприємства загальні збори акціонерів (збори уповноважених) зі свого складу обирають ревізійну комісію і призначають голову ревізійної комісії. Ревізійна комісія та її голова підвітні лише зборам акціонерів (зборам уповноважених) і на весь час знаходження на цій посаді без згоди зборів не можуть бути покарані в дисциплінарному порядку з ініціативи правління чи його голови.

Статутом акціонерного товариства передбачено регулювання обігу акціонерних сум. Акціями є безстрокові цінні папери, які підтверджують право їх власника на одержання частини прибутку (дивідендів), залишків майна при ліквідації товариства, а також на участь в управлінні акціонерним формуванням. Загальна номінальна вартість випущених акцій становить статутний фонд, який повинен складати не менше 1250 мінімальних розмірів заробітної плати на момент реєстрації товариства. Збільшення статутного фонду можливе лише за умови повної оплати акціонерами всіх раніше випущених акцій. Зменшення статутного фонду можливе в результаті зменшення мінімальної вартості випущених акцій та викупу в акціонерів акцій для їх анулювання. У країнах із розвинутою економікою випускають різні види акцій: акції звичайні, акції без номінальної вартості, акції іменні, акції на пред'явника, акції некумулятивні, акції з нефіксованим дивідендом, акції обмежені, акції привілейовані (преференціальні), акції з участю, акції частково оплачені та ін.

Приватні сільськогосподарські підприємства – нова для умов України організаційно-правова форма господарювання на селі, економічною основою якої є утвердження приватної власності на капітал, але не виключається разом з тим залучення коштів та орендування майна і землі. Приватне підприємство є самостійною господарською організацією, що заснована на власності фізичної особи. Підприємство вважається створеним і набуває прав юридичної

особи з дня його державної реєстрації. Воно має самостійний баланс, розрахункові та інші рахунки в банках. На відміну від фермерського господарства, яке теж є приватним підприємством, приватному сільськогосподарському підприємству не обов'язково мати у власності або користуватися земельну ділянку.

Правовий статус підприємства визначається Законом України «Про підприємства в Україні».

На відміну від акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю і кооперативу, приватне підприємство не потребує оформлення установчим договором рішення власника майна при створенні юридичної особи. У випадку з приватним підприємством достатньо засвідчити таке рішення в заяві про державну реєстрацію.

Вибір тієї чи іншої організаційної побудови визначається розмірами підприємства, характером виробничої спеціалізації і концентрації, станом транспортних шляхів, розвитком транспорту та зв'язку, кваліфікацією управлінських кадрів і спеціалістів сільського господарства. На практиці структура управління найчастіше будується за лінійно-функціональними ознаками, тобто в процесі управління витримується лінійна підлеглість і разом з тим керівництво діяльністю виробничих підрозділів здійснюється за функціональними ознаками.

ВИСНОВКИ

Перетворення у відносинах власності – одна з найважливіших складових сучасної аграрної реформи. Сьогодні в аграрному секторі змінюються форми власності, і разом з тим змінюються й організаційно-економічні і правові форми господарювання,

виникають нові типи сільськогосподарських підприємств.

Головним чинником функціонування форм і механізму державної власності сільському господарстві було те, що робітники радгоспів та колгоспники були відчужені від засобів виробництва і результатів господарювання. Це зменшило інтерес працівників аграрної сфери та підвищення продуктивності праці. У даному випадку мала місце відчужена деформація основних засад використання елементів аграрного ресурсного потенціалу.

На даний час у нашій країні прискорилися процеси реформування відносин власності, ставиться завдання їх розвитку єдності з відповідними змінами в інших ланках аграрно-промислового виробництва. [3, С.24]. Як зазначає академік І.І.Лукінов, „суспільно-економічний прогрес немислимий без прогресивних зрушень у системі відносин власності” [14, С.18].

Всі діючі форми власності мають як позитивні, так і негативні сторони виробничої діяльності, тому рівень їх перспективності важливо оцінювати не лише з економічних позицій, але і соціальних, враховуючи умови розвитку гармонійної індивідуальності працівників, великої уваги до виконання завдань.

Як підтверджує практика і наші дослідження агропромислове виробництво повинно ґрунтуватися не на підпорядкуванні однієї форми власності чи форми господарювання іншій, між різними типами підприємств має виникати практична необхідність взаємовигідної співпраці, партнерства. При цьому різні форми господарювання, залежно від природно-економічних умов регіону, раціонально доповнюватимуть одна одну.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Указ Президента „Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” від 3 грудня 1999 р.
2. Указ Президента „Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки” від 29 січня 2001р. № 62/2001
3. Л. Газуда. Ресурсний потенціал аграрних підприємств в умовах трансформації відносин власності. - Ужгород: УжНУ, ПП „Медіум”, 2004.-220с.
4. М.Й. Хорунжий „Організація агропромислового комплексу”: Підручник. - К.: КНЕУ, 2001.-382 с.
5. П.С. Березівський „Регіональні аспекти зрушення в організаційно-правових формах господарювання Львівської області” // Вісник ЛДАУ (Економіка АПК № 12) С.15-28.
6. О.Стасів „Пошук пріоритетних форм господарювання в сільському господарстві” // Вісник ЛДАУ (Економіка АПК № 12) С.197-203.
7. П.С. Березівський. Господарства населення Львівщини як організаційна форма господарювання // Економіка АПК.-2002.-№ 11.-С. 128 -133.
8. П.С. Березівський, Михалюк Н.І. формування приватних організаційних структур та розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі Львівщини // економіка АПК.- 2002.-№ 1 с.20-21.
9. Власність у сільському господарстві / за ред. В.В. Юрчишина, П.Т. Каблука – К.: Урожай, 1993.-350с.
10. Онищенко О. Зрушення в організаційній структурі сільськогосподарських підприємств // Економіка України – 2004 - №11 - с.59-61.
11. Закон України „Про господарські товариства” (1991)
12. С.О. Шевельова Аграрний менеджмент / Монографія. – Тернопіль: Карт-бланш,1999.-212с.
13. Закон України „Про підприємства в Україні” від 27 березня 1991р.
14. Лукінов І.І. Економічні трансформації -К.: Наукова думка, 1997.-456.